

۵. واژگان ادبیات و گفتمان ادبی، مهران مهاجر و محمد نبوی، آگاه، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۱ ش، ۲۳۹+۲۲۳ ص.

این کتاب یک فرهنگ بسامدی دوزبانه است، که واژگان و اصطلاحات به کاررفته در نقد ادبی، نظریه‌های ادبی، صنایع ادبی، و حوزه‌های مرتبط مانند فلسفه، زبان‌شناسی، جامعه‌شناسی، روانشناسی، سینما و تئاتر را دربر می‌گیرد و شامل تمامی معادل‌هایی است که برای هر اصطلاح از سوی مترجمان ایرانی پیشنهاد یا ساخته شده است. برای برخی از اصطلاحات نیز، مؤلفان واژه‌یابی / واژه‌سازی کرده‌اند. این فرهنگ با استفاده از ۲۹۷ منبع فراهم آمده و فهرست منابع در پایان کتاب ذکر و شماره‌گذاری شده است. کتاب سه بخش دارد:

الف. بخش انگلیسی - فارسی ۹۵۰۰ مدخل انگلیسی را در خود جای داده و منطقی معناجویانه بر آن حاکم است. در این بخش معادل فارسی هر اصطلاح در مقابل آن ذکر شده و در برابر هر معادل شماره‌هایی آمده است که هر یک به منبعی از منابع کتاب اشاره دارد. معادل‌های فارسی به ترتیب بسامد کاربرد در کل منابع مرتب شده و منابع مربوط به هر برابرنهاد به صورت تاریخی آمده است. نخست قدیمی‌ترین منبعی که هر برابرنهاد در آن به کاررفته می‌آید و سپس، به ترتیب، منابع جدیدتر ذکر می‌شود.

ب. بخش فارسی - انگلیسی حاوی ۱۶۰۰۰ مدخل فارسی است و منطقی نام‌جویانه بر آن حاکم است. در این بخش معادل‌های انگلیسی هر اصطلاح در برابر آن ذکر شده است، اما سایر ویژگی‌های بخش نخست در آن دیده نمی‌شود.

ج. بخش منابع، نامنامه و کتابنامه واژه‌نامه حاضر.

ص.م

۴. دانشنامه نظریه‌های ادبی معاصر، ایرنا ریما مکاریک، ترجمه مهران مهاجر و محمد نبوی، تهران، آگاه، چاپ اول، ۱۳۸۴ ش، ۵۹۴ ص.

این اثر فرهنگی است که مهم‌ترین نظریه‌های ادبی قرن بیستم و اصطلاحات ویژه آن را در قالب مقاله‌هایی موجز معرفی می‌کند. متن انگلیسی کتاب که محصول کار ۱۵۰ متخصص است در سال ۱۹۹۳ م از سوی دانشگاه تورنتو منتشر شد و اثر حاضر ترجمه‌ای گزینشی و مختصر از متن اصلی است و برخی مدخل‌های آن نیز از منابعی دیگر اخذ و ترجمه شده است.

دانشنامه به روش الفبایی فارسی منظم گشته، روبه‌روی هر مدخل معادل انگلیسی آن در پرانتز ذکر شده و سپس مقاله مربوط آمده است. فهرست منابع در پایان کتاب شماره‌گذاری شده است (نک: ص ۴۶۹-۵۱۸) و در متن مقالات تنها با ذکر شماره هر منبع بدان ارجاع داده می‌شود. در برخی از گفتارها نیز به دیگر مقالات کتاب ارجاع داده شده است. دانشنامه دربردارنده کتابشناسی فارسی و واژه‌نامه فارسی - انگلیسی نیز هست.

سید محمد صاحبی

گزارش‌ها

۶. مکتب‌های ادبی، رضا سیدحسینی، تهران، نگاه، چاپ
دهم (چاپ اول تحریر جدید) ۱۳۷۶ش، ج ۲، ص ۱۲۰۹.

این کتاب نخستین و کامل‌ترین اثری است که به زبان فارسی در معرفی مکتب‌ها و جریان‌های ادبی غربی نوشته شده است. مکتب‌های ادبی، نخستین بار در سال ۱۳۳۴ش به گونه‌ای موجز و مختصر چاپ گردید. نویسنده تا به حال سه بار آن را تکمیل و تصحیح نموده، تا به صورت امروزی رسیده است. این اثر معرفی جامع همه مکتب‌ها و تاریخچه تحولات ادبی و هنری اروپا در چهار قرن اخیر را دارد و از علل پیدایش مکتب‌های گوناگون ادبی سخن می‌گوید. علاوه بر بررسی‌های تاریخی از مبانی تئوریک و اصول هر مکتب نیز سخن رفته، و در پایان هر بخش نیز نمونه‌هایی از آثار نظری و ادبی چهره‌های برجسته هر یک از مکاتب ارائه شده است. این کتاب، جز در بخش مقدمه، به ادبیات پیش از رنسانس توجهی ندارد. نویسنده اشاره چندانی به تأثیر مکتب‌های غربی بر ادبیات فارسی نمی‌کند. متن کتاب از پاورقی‌های ارجاعی خالی است، اما فهرست منابع در پایان آن ذکر شده است. در مقدمه مطالبی درباره قرون وسطی و رنسانس و پیدایش ادبیات ملی اروپا مطرح می‌شود. مطالب دیگر بخش‌ها بدین قرار است:

یک. باروک (ص ۳۷-۷۷)، در این بخش درباره دو ویژگی اصلی هنر و ادبیات باروک: حرکت و تسلط دکور، تبعات موتنی و شباهت هنر مدرن با هنر باروک سخن گفته می‌شود.

دو. کلاسیسیسم (ص ۷۹-۱۵۷)، این بخش حاوی چنین مسائلی است: اومانسیم و رنسانس، اصول و قواعد کلاسیسیسم که شامل تعادل، تقلید، خردگرایی،

وضوح، حقیقت‌نمایی، وحدت موضوع و زمان و مکان است، نمایشنامه‌ها و دیگر انواع ادبی کلاسیک و نئوکلاسیسیسم.

سه. روماننسیسم (ص ۱۶۱-۲۶۶)، جستاری است درباره ادبیات پیشاروماننسیسم، اصول مکتب روماننسیسم: آزادی، احساس‌گرایی، گریز و سیاحت، کشف و شهود و... رمان روماننسیک و رماننسیسم در کشورهای گوناگون اروپایی.

چهار. رئالیسم (ص ۲۶۹-۳۹۰)، نویسنده در این بخش از چنین مطالبی سخن می‌گوید: تأثیر بالزاک و فلور بر این مکتب، نبرد روماننسیسم و رئالیسم، تحول ادبیات، برون‌گرایی و عینیت در این مکتب، رئالیسم بورژوا، رئالیسم سوسیالیستی و رئالیسم جادویی. در این بخش به تأثیر رئالیسم جادویی بر ادبیات فارسی با ذکر نمونه‌ای، اشاره شده است (نک: ص ۳۷۰).

پنج. ناتورالیسم (ص ۳۹۳-۴۶۹)، مهم‌ترین موضوعات این بخش بدین قرار است: تأثیر فلسفه شوپنهاور و تحولات اقتصادی و سیاسی بر این مکتب، ناتورالیسم و علم و مسئله وراثت، سخن گفتن از زشتی‌ها و فجایع فقر و بی‌عدالتی و شرح جزئیات در آثار ناتورالیستی و به کارگیری زبان محاوره در آثار ادبی به ویژه در رمان.

شش. هنر بارت هنر و مکتب پاراناس (ص ۴۷۳-۴۹۵)، این بخش از شروط کانت برای زیبایی اثر هنری، توجه شاعران این مکتب به دوره کلاسیک و یأس و ناامیدی در آثار ایشان و شعر اوبژکتیو عینی سخن می‌گوید.

نویسنده در جلد دوم کتاب بیشتر به بررسی ادبیات معاصر غرب عنایت دارد. این جلد با مقدمه‌ای در معرفی ادبیات مدرن و سه چهره شاخص آن: بودلر، رمبو و مالارمه آغاز می‌شود (نک: ص ۵۰۹-۵۲۸). سایر مطالب کتاب به قرار ذیل است:

یک. سمبولیسم (ص ۵۲۹-۶۰۹)، این فصل از شاعران نفرین‌شده و منقط، اصول سمبولیسم: سوژکتیویسم، اندوه‌گرایی، تخیل و رویا و ابهام، تهاجم به دستور زبان روزمره، موسیقی کلام و... شعر ناب و شعر آزاد، رمان سمبولیک و سمبولیسم در کشورهای اروپایی و ترکیه سخن می‌گوید.

دو. مکتب‌هایی که از سمبولیسم جدا شدند یا با آن مقابله کردند (ص ۶۱۱-۶۴۶)، در این قسمت به گونه‌ای موجز درباره مکتب رومن، ناتوریسم، جهان‌وطنی، اوانیمیسم و ایماژیست مطالبی نقل شده است. همچنین درباره سه اصل شاعری از نظر ایماژیست‌ها: بیان مستقیم شیء، اخراج کلمات اضافی، ترکیب یک قطعه شعر مانند یک عبارت موسیقی سخن گفته شده است.

سه. تحول مکتب‌ها در روسیه (ص ۶۴۷-۶۹۵)، این بخش دربردارنده ترجمه یکی از مقالات آیخنباوم — منتقد فرمالیست — است که شامل بررسی سه مکتب سمبولیسم و فوتوریسم و آکمه‌ایسم روسی است. پس از ترجمه این مقاله، نویسنده کتاب در بخشی جداگانه از مکتب فوتوریسم سخن می‌گوید (نک: ص ۶۶۰-۶۷۸)، مکتبی که در ایتالیا پایه‌گذاری شد و در فرانسه و روسیه ترویج گردید. فوتوریسم سبکی را به وجود آورد که نشان‌دهنده تلاش‌ها و سروصدای زندگی صنعتی نو بود و بسیاری از سنن ادبی را از پیش پا برداشت.

چهار. اکسپرسیونیسم (ص ۶۶۷-۷۲۶)، حاوی موضوعاتی است مانند باز نمود بحران تمدن جدید و یأس تغزلی و خوشبینی انقلابی در آثار نویسندگان این مکتب.

پنج. کوبیسم (ص ۷۲۷-۷۴۶)، دربردارنده مقدمه‌ای بر ادبیات پس از جنگ جهانی و بررسی کوبیسم ادبی است.

شش. دادائیسم (ص ۷۴۷-۷۷۸)، این فصل در حکم دیباچه‌ای است برای بخش بعدی.

هفت. سورئالیسم (ص ۷۷۹-۹۵۸)، این گفتار، طولانی‌ترین و کامل‌ترین بخش کتاب است که در آن موضوعاتی از این دست مطرح شده است: پیدایش سورئالیسم و اسلاف آن، بیانیه‌های این مکتب، فنون

سورئالیسم که شامل طنز عینی و سیاه، امر شگفت و جادو، نگارش خودکار، رویا، دیوانگی، تصادف عینی و اشیای سورئال است. در ادامه درباره شعر، نقاشی، تئاتر و سینمای سورئالیستی بحث‌های شده است. این فصل مقالات و نوشتارهایی از نویسندگان غربی را در معرفی این مکتب دربر دارد.

هشت. اگزیستانسیالیسم (ص ۹۵۹-۹۹۶) شامل مطالبی درباره ارتباط ادبیات و فلسفه و فلسفه اصالت وجود و تأثیر و باز نمود آن در آثار ادبی است. در این گفتار بخشی از رمان تهوع اثر ژان پل سارتر — بزرگترین فیلسوف و نویسنده این مکتب — درج شده است (نک: ص ۹۷۹).

نه. تئاتر نو (ص ۹۹۷-۱۰۵۶) نخست درباره تئاتر پوچی و سیاهی سخن می‌گوید و سپس طرح و داستان نمایشنامه‌هایی از اوژن یونسکو، ساموئل بکت، آرتور آدامف، ژان ژنه و چند تن دیگر از نمایشنامه‌نویسان بزرگ قرن بیستم را همراه با بحث‌هایی اجمالی درباره آثار و احوال ایشان نقل می‌کند.

ده. دگردیسی رمان (ص ۱۰۵۷-۱۱۵۷) سخنی است در تحول رمان از سال ۱۹۲۰م تا به امروز، تک‌گویی و جریان سیال ذهن، رمان نو ضد رمان و بحث در چارچوب‌های نظری آن، توصیف بصری در رمان نو و قالب‌ها و ساختارهای آن، رمان و اندیشه و مقاله در رمان. در پایان این بخش ترجمه مقاله «رمان به منزله پژوهش» اثر میشل بوتور ارائه گردیده است (نک: ص ۱۱۱۷).

مؤلف این اثر را «نوعی تاریخ ادبیات غرب با تقسیم‌بندی دیگر» معرفی می‌کند و فصلی که درباره رمان است را «سراغزی ... بر تحولی که در سه دهه اخیر در کار روایت شناسی رخ داده» می‌داند (ص ۱۱۵۸). این اثر با کتابنامه و نمایه آثار و اشخاص پایان می‌پذیرد.

ص.م

